

Adana Düğünlerinde Gelin Alma*

Uzm. Ayşe BAŞÇETİNÇELİK
Çukurova Üniversitesi

Geleneksel kültürde kına gecesinin ertesi günü gelin alma günüdür. Gelin alma günü, düğün başladıktan sonra geçen 3. veya 4. güne rastlar. Bu gün genellikle pazar günüdür. Pazar sabahı erkenden kız evinde gelin çıkarma, oğlan evinde gelin alma hazırlıklarına başlanır. Kız evi, kızını yeni yuvasına uğurlayacağı için hüzünlü, oğlan evi ise, aileye katılacak yeni birey için heyecanlı ve mutludur. Kız evinde sessizlik, oğlan evinde eğlence egemendir. Oğlan evinden konvoy olarak hareket eden gelin alıcılar, öğle olmadan eğlence ve oyunlarla, davul zurna ile kız evine gelirler. Evin önünde oyunlar oynar, halaylar çekerler. Bu günde, kız evinden kimse oyunlara katılmaz. Pek çok yörede kız evine yaklaşan gelin alıcılara, kız tarafı, çeşitli oyunlar yapar, zorluklar çıkarır. Gelin alıcılar geldikten sonra gelin hazırlanır, ailesi ile vedalaşır ve ana evinden koca evine uğurlanır. Gelin, ana evinden uğurlanırken, bahtının açık olması, yeni evine bağlanması, uğur ve bereket getirmesi amacıyla annesi ve yakınları tarafından, geline çeşitli uygulamalar yapılır. Gelin alıcılar, gelini aldıktan sonra konvoy halinde davul zurnalarla mahalleyi veya köyü veya şehri dolaşırlar, gelini yeni evine türkülerle, oyunlarla, eğlencelerle getirirler.

Karaman/İbralı'da gelin yengelerin koltuğunda ana evinden çıkarılırken, gelinin önünde bir yenge ayna tutar.¹ Kızılcahamam'da gelinin erkek kardeşi "kapı bıçağı" denilen parayı almadan gelini vermez.² Yozgat Köylerinde gelinin başı bağlanırken yüzüne "ana yaşmağı" bağlanır, duvağının ortasına ayna konur.³ Artvin'de gelin ata bindirildikten sonra, sağdıç orada bulunanların üzerine şeker saçar. Gelin alayı, oğlan evine giderken damada müjdeyi ilk götüren "papağı" alır.⁴ Malatya'da alınan gelin kız ise, gelin göçürme günü perşembe, dul ise pazartesi günüdür. Kayseri'de kız evden gidince, evin bir köşesinde gündüz mum yakarlar. Mum yana yana sönerse kızın aile sevgisinin bitmeyeceğine, rüzgâr söndürürse bu sevginin biteceğine inanırlar.⁵ Trakya'da gelinin yengesi, gelin alma günü gelen konuklara

* Ayşe BAŞÇETİNÇELİK, Adana Halk Kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm. Altın Koza Yayınları: 50, Ulusoy Ofset, Adana Aralık 2009.

¹ AKKUL, Karaman'ın İbralı Bucağında Düğün Adetleri, TFA, 6.cilt, Ekim 1959, No.123, İstanbul, s.1999-2001.

² SAYGI, Kızılcahamam Folkloru, TFA, 9.cilt, Ekim 1965, No.195, İstanbul, s.3876-3878.

³ KÖKTÜRK, Yozgat Köylerinde Nişan ve düğün, TFA, 13.cilt, Mart 1971, No.260, İstanbul, s.5911-5915.

⁴ ÖZDEMİR, Artvin'de Düğün Adetleri *Kız Göçürme-Oğlan Everme*, Türk Folkloru, Mart 1985, Sa:68, s.2634.

⁵ KOŞAY, Türkiye Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme, Maarif Matbaası, 1944, Ankara. s.240-246.

ayna tutar, aynaya bakanlar bahşış verir. Kız anası gelin alayı hareket edince, su dolu kabin içine attığı buğdayları, gelin arabasının üzerine serper. Gelin alayı oğlan evine yaklaşırken, bir kişi gelinin ayakkabısını kaparak damada götürür, bahşış alır.⁶ Tekirdağ'da genç kızlar kaynanadan “tel parası” isterler. Kaynana gönlünden koparı verdikten sonra, kızlar mani söyleyerek kaynananın oynamasını isterler. Kaynana gelini aldıktan sonra cebinden bir şeker çıkarır, şekerin yarısını geline ısırtır, kalan yarısını evlenemeyen gençlere verir.⁷ ,Kapaklı'da gelin oğlan evine gelirken, komşular başına pirinç atar.⁸ Konya/Bozkır'da gelin alayı köyün camisinin etrafını üç kez dolaşır. Dolaşırken, komşular gelinin üzerine, evlerden buğday, üzüm, leblebi, para serperler.⁹ Tire'de düğün günü, gelin sahura kaldırılır, o gün oruç tutar. Gelinin başına, duvağının içine, bal veya tatlı bulaştırılmış teneke konur.¹⁰ Avanos'ta gelin götüren iki kafile karşılaşırsa, gelinleri kafa kafaya tokuştururlar. Böyle yapılmazsa, gelinlerden birinin çocuğunun olmayacağına inanılır.¹¹ Yıldızeli/Karalar Köylülerine göre kız başı övülmelidir. Yoksa dul ahlaksız diye düşünülür.¹² Eskişehir/Erenköy'de gelini, kaynana almaya gelir. Gelini alıncaya kadar hiç konuşmaz.¹³ Divriği'de kız ana evinden çıkarken başına para serpilir.¹⁴

Adana ve çevresinde 'Gelin Alma'da uygulanan adet ve inanmalardan bazıları şunlardır:

- Düğünün 3. günü oğlan evindeki davetliler toplu halde kız evine “düğün olmaya” giderler. Bu topluluğu “seğmen” denir. AK₅₁
- Gelin ata biner, atın başına iki tane şifon bağlanır. Atın başını amcası, dayısı, abisi tutar. Gelinin alnına ayna, saçlarına tel takılır. Sağıdıçlar iki tarafından tutarak gelini ata bindirirler. Yengeler ayrı ayrı ata biner. Gelini ortalarına alırlar, biri önde diğeri arkada davul çala çala oynayarak damadın evine giderler. K₁₈
- Eskiden gelinin babası, gelini, atın sağından bindirir, atın başını kardeşi çekerdi. İki bayan gelinin iki yanında giderdi. Yolda gelinin kucağına bir kız bir erkek çocuk verilirdi. Damadın evine yaklaşınca “yüksük koşusu” yapılırdı. Gençlerden birinci

⁶ Haşim Şekip IŞIK, Kız Erkek İlişkileri, Nişan ve Düğün, TFA, 16.cilt, Aralık 1975, No.317, İstanbul, s.7628-7629.

⁷ Erman ARTUN, Tekirdağ Folklor Örnekleri, Taner Matbaası, Tekirdağ, 1983, s.19.

⁸ Nural GÜRAN, Kapaklı'da Nişan, Düğün ve Maniler, TFA, 15.cilt, Kasım 1975, No.304, s.7146.

⁹ Mehmet Ali TİPİ, Konya'nın Bozkır İlçesinde Kız İsteme, Nişan ve Düğün, TFA, 6.cilt, Şubat 1960, No.127, İstanbul, s.2090-2091.

¹⁰ Gündüz ARTAN, Tire'de Düğün Gelenekleri TFA, 15.cilt, Ocak 1975, No.306, İstanbul, s.7191.

¹¹ Ali İNCE, Avanos'ta inanış ve Gelenekler, TFA, 14.cilt, Mayıs 1972, No.274, s.6311.

¹² H. Avni YÜKSEL, Karalar Köyünde Kız Başının Öğülməsi, TFA, 14.cilt, Mart 1972, No.272, s.6429.

¹³ Zümrüt ERK, Erenköy'de Evlenme Adetleri, TFA, 15.cilt, Haziran 1974, No.299, İstanbul, s.6999-7002.

¹⁴ İbrahim ASLANOĞLU, Divriği'de Düğün Adetleri, TFA, 13.cilt, Ocak 1972, No.270, s.6202-6204.

gelene para verilirdi. Dolma tüfeklerle havaya ateş edilerek yola devam edilirdi. AK₂₉

- Gelin ata bindirilir. Atı oğlanın abisi, dayısı çeker. Gelin atın üzerinde dimdik durmalıdır, konuşmamalıdır, ağlamamalıdır. Gelin atı seğmenin arkasından gelir, onun arkasından da yenge atları gelir. Yengelerin sayısı en az yedi tanedir. At yoksa yengeler eşeğe de binebilir. AK₁₅
- Kız evine önce haberci gider, gelin alıcıların gelişini haber verir. At arabası koşarlar. Gelinin arabası süslenir, atların kulaklarına şifon bağlanır. Arabalar sıraya dizilir. Davul çalar, cemaat önde, oynayarak kız evine gidilir. K₇₁
- Kız evinde oğlan tarafının geleceği yöne, yüksek bir ağaca yumurta konur. Oğlan tarafı ya bu yumurtayı kıracak, ya da cezasını ödeyecektir. K₁₁₁
- Eskiden geline gelinlik olarak kırmızı ipekten elbise dikilirdi. Astarlı ipekten ceket giydirilir, renkli kuş tüylerinden “keper” denilen başlık takılırdı. Renkli başörtüler, başa asılır, başın ön ve arkasına kapaklı ayna takılırdı. Bir ayna da gelinin bineceği ata asılırdı. Kadınlar da leğene vurarak, kaşık çalarak, başörtüsü sallayarak oynarlardı. AK₂₉
- Eskiden atın başı kız tarafının hazırladığı şifon ve peşkirlerle süslenir, kızın dokuduğu nakışlı heybe hediye olarak atın üstüne atılırdı. Seçilen at, çevrenin en gözde en güzel atı olurdu. At, gelinin ve oğlanın yakınları tarafından kız evinin önüne getirilir, kız bindirilirdi. Gelinin başına ayna takılırdı. Atın başını oğlanın yakınları tutardı. Gelinin evinden çeyizler develere yüklenir, gelinle birlikte oğlan evine giderdi. Develer de süslenir, develere büyük çanlar takılırdı. Çanlar, develerin yürüyüşüyle, ahenkle çalardı. K₇
- Oğlan evi, kız evinden gelini aldıktan sonra, 50-100 metre ilerleyince türkölere başlardı. Bayrak ellerinde, “Aldık kaçtık kızınızı/İtler yalasin yüzünüzü.” gibi, kız evine sataşan sözlerle yollarına devam ederlerdi. Yolda çeşitli oyunlar çıkarılırdı: Bir gence tüfek sıkılır, tüfek sıkılan kişi vurulmuş gibi yatardı. Yatan gencin üstüne bayrak kapatılırdı. Etrafındaki gençler ağıtlar yakarlardı. Ölü gibi yatan genç, cebine harçlık konulunca, kalkardı. K₇
- Oğlan evi sabah 10'a kadar evlerinin önünde oynar. Sonra kız evine gidilir. Kız evine öğleden önce gidilir. Yemek yenilecekse, gelin öğleden sonraya kalır. Gelin

akrabalarının elini öper, kardeş kuşağı bağlanır. Kuşağı abisi bağlar, abisi yoksa amcaoğulları, o da yoksa dayıoğulları bağlar. Sonra kardeşlerinin ana-babasının elini öper ve çıkar. K₆₇

- Pazar günü erkenden “gelin alma” hazırlığı başlar. Gelinin kardeşi çağrılır, kuşak merasimi yapılır. Kuşak üç defa boş dolanır, dördüncüde bağlanır. Gelinin dayısı, amcası, kardeşi kapıyı kapayarak gelini vermek istemez, bahşiş ister. Gelin, yengeleri tarafından dışarı çıkarılır, ana-baba ve akrabalarıyla vedalaşır. Gelin ata bindirilir. Kız tarafı gelin uzaklaşınca kadar ona eşlik eder, uğurlar. AK₄₇
- Pazar günü öğleye doğru kız evine gidilir. Eskiden kapı tutulurdu, şimdi o adet yok. Kuşak bağlama işi bittikten sonra, kız büyüklerin ellerini öper, sonra gelini alıp götürürler. AK₅₀
- Eskiden gelin ata binerdi, yenge (sağdıç) ardından ata binerdi. 10 yıldır ata binme yok. Eskiden gelinlik giyme yoktu, onun yerine ipekli yeşil veya almıs (pembe) üç etek giyerdi. K₅₂
- Kızın erkek kardeşleri “kardeş kuşağı” bağlar, Gelinin sağ ayağına para korlar. Bu parayı oğlan evine gidince, küçük bir çocuk çıkarır. Kız yakın akrabalarının elini öper, vedalaşır. İçeriye, bir odaya kilitlenir. Oğlan tarafından gelini almaya gelen kişi, bahşiş verir, gelini öyle çıkarırlar. K₄₈
- Oğlanın aile büyükleri, kızın anne ve babasına “Emanetimizi verin, gidelim.” derler. Gelin kuşağı bağlanır, sonra kardeşleri ve babayla birlikte, gelini damada teslim ederler. AK₁₆
- Kız evi, oğlan evine kapıyı kapar. “Kapı parası” verilmeden kapı açılmaz. Kayınbabaya “kapı açılmıyor” derler. Kayınbaba para verir, kapı açılır. K₇₁
- Gelin arabası süslenir. Gelin almaya çok kalabalık gidilir. Kız evinde yarım saat kadar oynanır. Halay çeken gençlere mendil dağıtılır. Araçlara şifon bağlanır. Gelin erkek kardeşiyle gelin arabasına getirilir. Güvey de gelin arabasına biner. AK₃₅
- Kızın bir yakını kapıyı bekler, bahşiş almadan kızı bırakmaz. Erkek kardeşleri beline birer kuşak bağlar. Gelin, güvey ve sağdıçlarla arabaya biner. Yolda barikatlar kurulur, barikat kuranlara bahşişler verilir. AK₂₉
- Kız evi yakınsa, gelin alıcılar davul çalarak gider. Oğlan büyüklerin ellerini öper. Kızın kardeşi sandığın üzerine oturur, bahşiş alır. K₇₇

- Gelin alma günü, köyün araba ve traktörleri süslenir. AK₃₃
- Gelin almada halaylar çekilir. Halay çekenlere mendil verilir. Arabalara heybe, eşarp, şal bağlanır. K₅₈, K₄₆, AK₁₇
- Pazar günü, gelin kuaföre gider. Eve dönünce kardeş kuşağı bağlanır. Erkek tarafı çifte davulla kız evine gelir. K₉₄
- Dügünün ikinci gününe, “gelin alma günü” denir. Öğleye doğru, oğlan evi birkaç araba ile kız evine gelir. Eğer kız evi uzaksa, akşamdan giderler. Kız, yanında birkaç arkadaşı, kız kardeşiyle birlikte kuaföre götürülür, süslenir, resim çektirilir. Öğleden sonra kızın babasından izin alınır. Büyüklerin elleri öptürülür, güvey gelini koluna takar, çıkar. K₃₉
- Gelinin kardeşi, gelini bir odaya koyar, kapıyı kilitler, güveyden bahşiş alır. K₁₃₀
- Gelin giderken evlilikleri uzun ömürlü olsun diye, oğlan evinden gelenler kız evinden bakır kap çalar. K₁₇
- Oğlan evi kız evinden çiçek çalar. Çiçek yeşil olduğu için evlenenlerin de muratlarının olacağına inanılır. K₃
- Oğlan evi, evde kalan kız çabuk evlensin diye kız evinden çivi, kaşık, oklava gibi şeyler çalar. Geline annesi, demir gibi güçlü olsun diye, eline demir verir. Akrabaları harçlık verir. K₁
- Oğlan evi, kız kısmetini de götürsün diye, kız evinden bir tabak bir kaşık çalar. K₆₃
- Oğlan evi, kızın gözü ana evinde kalmasın diye, kız evinden bir şey çalar. Kıza giderken harçlık verilir. K₂₀
- Oğlan evi, gittiği eve çivi gibi bağlansın diye, kız evinden çivi çalar. K₁₂
- Gelin alıcılar giderken, kız tarafı gelin arabasının üstüne su serper, ardından su döker. AK₁₇, K₂₀
- Gelin giderken gittiği yerde kısmeti bol olsun diye, eline bir parça ekmek verilir. K₁₇
- Kızın annesi, gelin evden çıkmadan, ona yumurta yedirir. K₁₆
- Gelin ana evinden çıkmadan gözüne sürme çekilir. Genç kızlar sürme çekmez, gelinler çeker. K₅₂

- Eskiden köylerde kız evinden bardak, sürahi, tas, tabak gibi şeyler çalınırdı. K₁₃₀
- Gelin alma günü, gelin kuaföre götürülür. Fotoğraf çektilir, gezdirilir, salona getirilir. K₉₅
- Gelin alayı, oğlan evine giderken mezarlık dolaşılır. AK₃₃
- Gelin köprüden veya sudan geçirilir. Suya atsın diye, eline para verilir. K₃₅
- Gelin alıcılar, kız evine geldikleri yoldan gitmeyerek, başka bir yoldan ve köprüden de geçerek oğlan evine varırlar. Gelin bir kötülükten, bir hastalıktan kurtulsun diye, köprüden geçirilir. AK₁₇
- Gelini oğlan tarafına, ya bir öksüz çocuk ya da erkek kardeşi verir ve bahşiş alır. K₉₆
- Gelinin ayakkabısının altına, bekâr kızlar ‘Gelin ayağını sürüsün biz de evlenelim.’ diye adlarını yazarlar. K₉₆
- Kız, ana evinden ayrılırken, anası babası öğüt verir. K₉₄

Pencerenin tıkırdısı

Kız evinin zıkırtısı

Bacım Havva düğün kurmuş

Yok kardaşına okuntusu

(Gelmedi bana okuntusu)

Anaların sancısı

Baş soğanın acısı

Gelin olup gidiyor

İki kardaşın da ortanca bacısı oy oy

Yok kardaşına okuntusu

(Gelmedi bana okuntusu)

Taksilerin hızına

Aslan bacımın kızına

Kötü söze kulak verme

Sen bak dayının sözüne

(Her söze kulak verme

Sen bak ananın sözüne) K₁₂₆

Gelin çıkmadan ana evinde söylenen bir türkü:

Gerek bu kıza bir ana

Ağlaşalım yana yana

Canım ana gülüm ana

İşte koyup gidiyorum

İlinize ne diyorum

Gerek bu kıza bir baba

Ağlaşalım kaba kaba

Canım baba gülüm baba

İşte koyup gidiyorum

İlinize ne diyorum

Gerek bu kıza bir bacı

Ağlaşalım acı acı

Canım bacı gülüm bacı

İşte koyup gidiyorum

İlinize ne diyorum K₄₄

- Gelin almaya 9 araba 1 otobüs, 2 minibüs 1 pikapla 2 davulcuyla, 1 de bayrakla gidilir. Kız evine gelince silahlar sıkılır, davullar çalınır. Kızlar, kadınlar türkülerle oynarlar. Kızın amcası “Gelininizi götürün.” der. Güvey gelini alır, arabaya binerler. Kız çıkarken bir koluna güvey, bir koluna kızın erkek kardeşi girer. Gelinin anası babası, kız çıkarken kızlarına altın takarlar, eline harçlık verirler. Arabaya gelin, güvey ve gelinin ablası biner. K₁₂₇
- **Gözlem** (*) Gelin alma günü gelin berberden dönünce bahşiş almadan arabadan inmedi. Bahşiş aldıktan sonra alkışlarla indi. Erkekler evin önünde **Kırıkhan, Üçayak, Lorke** ile halaylar çektiler. Kızın dayısı (kayınpederi) maniler okudu. Kız kalabalıkla içeriye girdi. Sağdıç, gelinle güveye meyve suyu getirdi. Eskiden şerbet getirilirmiş. İkisi de yarıya kadar içtikten sonra sağdıç bardakları değış-tokuş etti. Güvey tepsiye bahşiş bıraktı. Sonra, gelin bir odaya alındı, orada ailesiyle vedalaşma töreni başladı, ağlaştılar. Erkek kardeşleri salâvatla kuşak bağladılar. Büyük kardeş kırmızı, onun küçüğü yeşil kurdele bağladı. Kardeşleriyle vedalaştı. Ana babasıyla vedalaştı. Yakın akrabalarıyla vedalaştı, herkes gözleri yaşlı bir şekilde geline mutluluklar dilediler. Sonra, oda boşaltıldı ve gelin içeriye kilitlendi. Oğlan evi kızı almak için içeriye girdi, “Kilit yok, kayboldu.” dediler. Bunun üzerine gelini teslim alacak kişi, küçük kardeşe bahşiş verdi. Kapı açıldı. Gelinin bir koluna abisi, bir koluna kayınpederi girdi. Gelin tekbirlerle evden çıkarıldı, arabaya bindirildi. Arabalar kornalarla uzaklaştılar. Kız evine bir sessizlik ve hüzün hâkim oldu.
- Adana ve yöresinde, gelin alayı giderken yolda durularak at yarışları yapılır, oyunlar oynanır. Bir sepetin içine çerez ve meyve konur. Bir atlı bu sepeti alır, kaçırrır, diğere atlılar onu yakalamaya çalışır. Gelin alayına bir çoban rastlarsa, gelinin atının yanına bir koçla gelir. Gelin koçu atın üzerinden aşırırsa, koç gelinin olur, aşırırsa çobanın yolunu verir.¹⁵
- Adana ve yöresindeki düğünlerde, gelin alayı kızın köyüne veya evine yaklaşınca düğün şakaları yapılır. Seğmenlerin önü kesilir, çeşitli sorular sorulur. “**hastamuayenesi**”, “**tren kaydırma**”, “**cırrık çıkarma**” gibi bazı oturak oyunları oynayarak öğleye kadar zaman geçirirler, eğlenirler. Öğle yemeği yenirken edeler

(*) 13 Ekim 1996 günü Adana/Yüreğir’de “gelin alma” günü

¹⁵ Cevdet ÖZDOĞRU, Adana ve Yöresinde Dügün Gelenekleri TFA, 11.cilt, Haziran 1968, No.227, İstanbul,s.4796-4798.

(davulcular) kızın babası ve yakınlarını **şabalar**lar. Gelin bindirme işlemine başlanır. Yengeleri gelini hazırlarlar. Kız kapıdan çıkarken, kızın yakınları gelinin yolunu keser. Oğlan tarafı para, tabanca gibi şeyler verir, gelini çıkarırlar Gelin ata bindirilir. Atın altına ayna bağlanır. Gelin alayı oğlan evine hareket ederken, köye birkaç kilometre kala, bir genç düğün yüzüğünü veya düğün yastığını kaçıtır. Atına güvenenler bu koşuya katılır. Kim önce damada ulaşırsa, “yüzük kaçırma ödülü”nü o alır. Güvey ya para ya da halı, heybe, nakışlı terki heybesi gibi hediyeler verir.¹⁶

- Geline bağlanan kırmızı kuşak, kızın bakire olduğunun kanıtıdır. K₁₃₀
- Kızın beli kuvvetli olsun diye, kuşak bağlanır. K₁₇
- Kızın erkek kardeşi kuşak bağlar. Anlamı kuvvet ve bağlılıktır. K₁₂
- Kız, gelin kuşağını, kardeşlerinden hatıra diye sandığında saklar.K₁₃₆
- Kardeşlerinin rızasının olduğu belli olsun diye, gelin kuşağı bağlanır. Üç kez bağlanır çözülür, çözülürken salâvat getirilir, üçüncüde bağlanır. K₆

Adana ve çevresinde gelin alma törenlerinde uygulanan adet ve inanmalardan; gelinin beline babası veya erkek kardeşi tarafından bereket ve gayret kuşağı veya bağlılık kuşağı bağlama pratiğinin, Sinop, Yozgat, Konya/Seydişehir, Çankırı, Bolu, Kocaeli, Mut, İzmir/Bayındır, Bulgaristan/Varna/Emir Köyünde; kız evinden çivi sökerek oğlan evine çakma pratiğinin, Kemaliye, Konya/Seydişehir/Gevrekli'de; mezarlık dolaştırma pratiğinin, Polatlı/Kuşçu'da; gelin alayı giderken yastık kaparak güveyden bahşiş alma pratiğinin, Yozgat ve Karaman'da; gelin alayı giderken önüne koç çıkarma pratiğinin, Kars, Suşehri ve Şebinkarahisar'da da uygulandığını yazılı kaynaklardan öğreniyoruz.

Adana ve çevresindeki gelin alma törenlerinde, geleneksel kültüre ait adet ve inanmalarla, uygulamalar eskiye oranla azalmıştır. Eskiden süslenmiş ata bindirilerek yanında sağdıç eşliğinde ve deve kervanıyla götürülen gelin, günümüzde süslenmiş arabalarla ana evinden alınmaktadır. At ve develerin yaygın olarak kullanıldığı dönemlerde, develer de arkadan kızın çeyizini götürürmüş. Kıza eskiden kırmızı gelinlik giydirilip al duvak örtülürken, günümüzde köylere kadar bütün gelinler beyaz gelinlik giymektedir. Ancak, kimi köylerde bu beyaz gelinliğin üzerine yine al duvak örtülmektedir. Eskiden gelin olacak kızın gözüne ilk kez sürme çekilirken, bahtının açık olması için başına ayna takılırken, günümüzde kız berbere götürülmekte, orada saç ve makyaj yapılarak gelinliği giydirilmekte ve

¹⁶ Adana İl Yıllığı, Kemal Matbaası A.Ş., Adana, 1991, s.110-111.

berberden ya ana evine getirilip ailesiyle vedalaştırılmakta ya da doğrudan düğün salonuna götürülmektedir.

Gelin alayına katılan arabalara kızın çeyizinden şifon, seccade, heybe eşarp bağlanmaktadır. Gelin alma törenlerinde, gerek oğlan evinden kız evine gelirken gerekse gelini aldıktan sonra oğlan evine giderken, davullarla zurnalarla, zılgıtlarla çeşitli eğlencelerle yola devam edilmektedir. Gelin alayı önce mezarlığı dolaşmakta, ardından çevreyi gezerek - Adana şehir merkezinde baraja gidilmektedir.- oğlan evine gelmektedir. Bu arada, gelin alayının önünü kesenlere, önceden bu iş için hazırlanmış mendil veya para verilmektedir.

Gelin alma törenleri genellikle pazar günleri yapılmaktadır. Ancak, hafta tatilinden istifade etmek için kimi çevrelerde düğün cumartesi günü de olabilmektedir.

KIZ ana evinden çıkmadan önce kardeş kuşağı bağlanmaktadır. Kardeşlerin bağlılığının sürmesi veya kızın temiz olmasının ifadesi olarak açıklanan gelin kuşağı, erkek kardeşler tarafından kızın beline bağlanmaktadır. Erkek kardeş sayısı kadar bağlanan kuşak; **kırmızı, sarı, yeşil ve mavi** renklerden oluşmaktadır. En büyük kardeş daima kırmızıyı bağlamakta, ardından varsa diğer kardeşler sırayla kuşak bağlanmaktadır. Kuşak, kızın beline salâvatlarla, tekbirlerle iki kez bağlanıyormuş gibi dolanarak üçüncüsünde bağlanmaktadır. Günümüzde salonda yapılan düğünlerde, kardeş kuşağı salonda bağlanmakta ve ardından **kırkım** törenine geçilmektedir.

Kız anne ve babasıyla vedalaştıktan ve kardeş kuşağı bağlandıktan sonra, bir odaya kilitlenmektedir. Oğlan evinden bahşiş alındıktan sonra kız dışarıya çıkarılmakta, oğlan evinin yetkili kişisine veya güveye teslim edilmektedir. Ardından arabaya bindirilmek üzere iki kişi koluna girerek, ana evinden alkışlarla veya tekbirlerle gelin uğurlanmaktadır.

Gelin alma günü, kız evine oğlan evinden gelen gelin alıcılar, bir takım uygulamalarda bulunurlar. Kız evinden kap (tabak) çalmak bu uygulamaların içinde yaygın olanıdır. Böylece kız, oğlan evine kısmetini de beraberinde götürecektir. Büyüsel öğeler içeren bu uygulamalardan bazıları da şunlardır. Çivi çalarak oğlan evine o çiviye çakmak ya da kızın eline ekmek veya demir vermektir. Bunlarla, kız gittiği eve, çivi gibi bağlanacak, verilen ekmekle kısmeti bol olacak, verilen demirle de demir gibi sağlam ve güçlü olacaktır. Ayrıca kız anne evinden çıkmadan, annesi tarafından kıza yedirilen yumurta ile de kızın çocuğu bol olacaktır.

Kız evinden gelin çıkarma günü, bayrak töreni ve kına gecesi ardından gelen 3. gündür. Genellikle pazar gününe rastlayan bu günde, öğleden önce kız evine gidilmekte ve kız ana evinden göçürülmektedir. Ancak, günümüzde değişen yaşam koşulları gelin çıkarma

günlerini de değiştirmiş, hafta sonu tatilinden istifade etmek için gelin cumartesi günü çıkarılır olmuştur. Geleneksel kültürün yoğun olarak yaşandığı yörelerde, özellikle şehir merkezinden uzak köylerde adet ve inanmaların eskisi gibi uygulandığı görölmektedir. Köyden göçmüş, ekonomik durumu iyi olmayan aileler, aile arasında küçük çapta yapılan bir kına gecesi ertesinde düğünü salonda yapmaktadırlar.

Salonda yapılan düğünlerde kırsal kökenli gençler; düğün marşı ve konfetilerle salona girmekteler. Bu arada başlarına konfetiler ve bozuk paralar birlikte atılmaktadır. Adeta, davetlilerin eğlenmesi için yapılan bu düğünlerde, gelin ve güvey davetliler tarafından sık sık oyuna kaldırılmaktadır. Genç kızlar birbirleriyle dans ederken, gelinle de dans etmektedirler. Salonda org eşliğinde şarkı söyleyen kişi de, geleneksel kültürdeki “abdal ağası”nın yerini almakta, davetlileri oyuna o çağırılmaktadır. Kimse oyuna çağırılmadan kalkıp oynamamaktadır. Böyle düğünlerde, konuklara yiyecek veya içecek herhangi bir ikram yapılmamaktadır.

Cumartesi öğleden sonra ikide başlayan böyle bir düğünde (*); bir süre sonra sunucunun çağrısı ile konuklar kırkıma davet edildi. Kırkım için ortaya bir masa çekildi, gelinle güvey bu masanın başına geldiler. Kırkımda, önce kayınpeder bilezik, ardından kayınvalide gerdanlık, görümcelerden biri zincir, diğeri iki çeyrek altın, amcalar çeyrek altın taktılar. Daha sonra davetliler 250-500 bin ve bir milyondan oluşan paralarla kırkıma katıldılar. Kırkıma katılanların, taktıkları hediyeler ve paralar sunucu tarafından yüksek sesle ilan edildikten sonra biriken paralar sayıldı ve güveye teslim edildi.

Kırkımın ardından gelin ve güvey çiftetelli oyununa davet edildiler. Bu arada konuklar gelin ve güveyin başına paralar attılar. Davetlilerin dağılmaya başlamasıyla kuşak merasimine geçildi. Sunucu, gelin ve güveyi kuşak merasimi için ortaya davet etti. Kuşak bağlayacak gençler, büyükten küçüğe doğru sıraya girdiler. Önce büyük olan kırmızı kuşağı, ardından ikincisi mavi, üçüncüsü sarı kuşak bağladı. Güvey kuşak merasiminin bittiğini sanırken, akraba çocuğu olduğu sanılan 9-10 yaşlarında bir erkek çocuğu da yeşil kuşak bağladı. Ardından iki tarafın aileleri, sırayla gelin ve güveye bir araya gelerek fotoğraf çektiler. Gelin akrabalarıyla vedalaşmaya başladığında saat dörde gelmişti. Düğün töreni, iki saatin sonunda tamamlanmış oldu.

Günümüzde sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin salonda yaptıkları içkili ve yemekli düğünlerde kuşak merasiminden başka geleneksel bir öğeye rastlanılmamaktadır. Takı merasiminde takılanlar da artık yüksek sesle ilan edilmeyip, video kameralar aracılığıyla kayda geçirilmektedir.

(*) 22 Şubat 1997 cumartesi, Seyhan/Merkez’de bir salon düęünü.

Sözlü Bilgi Kaynakları

- K₁: Fatma Çınar, 50 yaş, Niğde, okumamış, ev hanımı, Adana
K₃: İclal Koptagel, 58 yaş, Nevşehir, ortaokul, ev hanımı, Adana
K₆: Nilüfer Kavalcı, 20 yaş, Bahçe, yüksekokul, öğrenci, Adana
K₇: Mustafa Nazik, 49 yaş, Karaisalı/ Çatalan, yüksekokul, emekli öğretmen, Çatalan
K₁₁: Nurdan Kaya, 32 yaş, Feke, Üniversite, öğretmen, Karaisalı
K₁₂: Zekeriya Tunçdemir, 49 yaş, Karaisalı/ Çatalan, ilkokul, çiftçi, Çatalan
K₁₆: Gülbeyaz.Yağlı, İmamoğlu, okumamış, ev hanımı, Adana
K₁₇: Emine Polat, 40 yaş, Kadirli/ Köseli, ilkokul, ev hanımı, Adana
K₁₈: Menekşe Kazgan, 42 yaş, Yumurtalık, ilkokul, ev hanımı, Adana
K₂₀: Ayşe Çapaklar, 63 yaş, Aydın/ Cerenli, okumamış, ev hanımı, Adana
K₃₉: Ayşe Topal, 33 yaş, Kadirli/ Armağanlı, lise, memur, Adana
K₄₄: Yüksel Bozdoğan, 59 yaş, Karataş/ Sırınsı, okumamış, ev hanımı, Adana
K₄₆: Naime Eken, 37 yaş, Adana/Çiçekli, ilkokul, ev hanımı, Adana
K₄₈: Güngör Kabaklı, 57 yaş, Feke/ Tapan, ilkokul, ev hanımı, Kozan
K₅₂: Sait Kandırmaz, 40 yaş, Karaisalı/ Gildirli, Üniversite, bilgisayar programcısı, Adana
K₅₈: Elif Çağınlar, 50 yaş, Adana, lise, ev hanımı, Adana
K₆₃: Elif Değirmenci, 32 yaş, Kozan/ Kuyubeli, ilkokul, ev hizmetlisi, Adana
K₆₇: Refiye Aktaş, 36 yaş, Kozan/ Akçalıuşağı, ilkokul, ev kadını, Adana
K₇₁: Behiye Balpınar, 64 yaş, Ceyhan, ilkokul, ev hanımı, Adana
K₇₇: İclal Kalay, 59 yaş, Kadirli, ilkokul, ev hanımı, Adana
K₉₄: Canan Kara, 36 yaş, Adana, ortaokul, ev hanımı, Adana
K₉₆: Saniye Yılmaz, 46 yaş, Adana, okumamış, ev hanımı, Adana
K₁₂₆: Ramazan Konuk, 40 yaş, Adana/Menekşe, ilkokul, çiftçi, Adana
K₁₂₇: Sultan Çayır, 48 yaş, Düziçi, okumamış, ev hanımı, Adana/ Sofulu
K₁₃₀: Cihan Yaşar, 40 yaş, Kozan, ortaokul, ev hanımı, Adana
K₁₃₆: Cennet Kurupınar, 39 yaş, Kadirli, okumamış, ev hizmetlisi, Adana

Arşiv Bilgi Kaynaklar

- AK₁₅: Atalay Koca, Pozantı/ Yağlıtaş Köyü
AK₁₆: Abdurrahman Akay, Osmaniye/ Akyar Köyü
AK₂₉:....., Adana, K., Ali Fakılar Köyü
AK₁₇: Mustafa Kösem, Osmaniye/Aladağ/ Değirmenocağı Köyü
AK₃₃: ....., Tekeli Köyü
AK₃₅: İbrahim Kılıç, Düziçi/ Kırhallı Köyü
AK₄₇: Resul Esen, Feke/ Değirmenciuşağı
AK₅₀: ....., Kozan/ Damyeri Köyü